

'איגרת שלומים' לרבי יחזקאל לנדא

שניאור זלמן ליימן

מאמר זה כולל נוסח ביקורתי של איגרת שלומים לרבי יחזקאל לנדא (נפטר 1793), בעל "נודע ביהודה". הקדמה קצרה תספק את הרקע ההיסטורי הדרוש להבנת איגרתו של ר' יחזקאל לנדא. לאחר הצגת תמציתה של האיגרת נתאר את המקורות שבהם השתמשנו להכנת הנוסחה הביקורתית. הנחיות לקריאת המנגנון המלווה את הטקסט קודמות לטקסט עצמו.

בשנת 1666 התאסלם שבתי צבי, המקובל היהודי שהוכרז כמלך המשיח. למרות התאסלמותו (וגם מותו בשנת 1676) התפתחה התנועה שהוא חולל, והמשיכה להתקיים ברוב שנות המאה השמונה-עשרה. בחייו זכה להסכמתם המלהיבה של הרבה רבנים גדולים. אחרי התאסלמותו ומותו פג הסיוע הרבני, אך לא נעלם כליל. במאה השמונה-עשרה הכריחה ההתנגדות הרבנית את השבתאות לרדת למחתרת, אך לא בלי הרבה ריבות אחים בין הרבנים עצמם.

בשנת 1751 האשים ר' יעקב עמדין (נפטר 1776) את אחד מגדולי הרבנים שבדורו, ר' יהונתן אייבשיץ (נפטר 1764) – אב"ד אלטונה-המבורג-וונדסבק – כמאמין בסתר בשבתי צבי. האשמתו התבססה בעיקר על קריאתם של כמה קמיעות קבליים שנכתבו כביכול על ידי ר' יהונתן אייבשיץ. ר' יעקב עמדין החליט והכריז שר' יהונתן אייבשיץ הוא כופר ממש, ושכל פסיקותיו בהלכה בטלות ומבוטלות. המחלוקת שהתפרצה – מחלוקת עמדין-אייבשיץ – העמידה רב מול רב בקהילות הקודש שבכל ארצות אירופה. במשך המחלוקת החרומו ר' יעקב עמדין והרבנים שבסיעתו את ר' יהונתן אייבשיץ ואת הרבנים שבסיעתו, והאחרונים הגיבו בחרם נגדי. היות שכמעט כל גדולי הרבנים שבאותו דור נקטו צד במחלוקת, ניתן לומר שכמעט כולם היו מוחרמים.

שערורייה מגוחכת זו לא יכלה להימשך זמן רב. ובשום מקום לא גבר המתח יותר מאשר בקהילת אלטונה, מקום מגוריהם של רוב יהודי המבורג, לרבות שני היריבים הגדולים, שגרו באותה שכונה בקרבת מקום. משפחות שוסעו בגלל תמיכתן באחד מהצדדים. לפי דעתו של ר' יעקב עמדין, כל הפת והבשר שהיו תחת השגחתו של הרב אב בית הדין נהפכו לבלתי כשרים ואסורים באכילה. וכן היה דינו של המקווה, וכל שאר מוסדות הקהילה שתחת חסותו של ר' יהונתן אייבשיץ. יתר על כן, עמדין תיאר את ישיבתו המפורסמת של אייבשיץ כמעון פריצים. אין צריך לומר שתומכי אב בית הדין חשבו אחרת. ותגרות יד בשל מחלוקת זו פרצו בין יהודים, עד שהוצרכו לסגור את הבורסה של המבורג.

קהילות היהודיות שמחוץ לאלטונה-המבורג עמדו בפני בעיות העומדות ברומו של עולם ושנוקקו לפתרון. האם על כל רב מקומי חל החיוב לאסור על תלמידיו ללמוד בישיבתו של ר' יהונתן אייבשיץ? הייתכן להדיח את גדול הרבנים של הדור, ששייבתו משכה תלמידים מכל

אירופה, מבלי להחריב את היהדות כולה? ולמי הסמכות להיכנס לסבך ולהכריע בין שני ענקי תורה אלו? האם באמת היוותה השבתאות באמצע המאה השמונה-עשרה איום שדרש שימת לב מהקהילות היהודיות של אירופה? ואם כן, מה היה עליהן לעשות? ומה היה לעשות נגד חילול השם שנתפשט עקב המחלוקת לתוך העיתונות הנוצרית במרחבי אירופה? העיתונות הנוצרית מסרה שקיימת מחלוקת אחים בין היהודים בשאלה "האם כבר בא המשיח או לא". יש מן הרבנים (כגון ר' יהונתן אייבשיץ) שהורו שכבר הגיע, ויש שהורו (כגון ר' יעקב עמדין) שעדיין לא הגיע. יותר מאשר בזמנים אחרים נהפכו היהודים מטרה ללעג ומושא לבדיחות בשיחות הנוצרים, וכן רבתה פעילות מיסיונריות נגדם, דווקא בגלל הערנות המשיחית.¹

א. יזמתו של ר' יחזקאל לנדא

בשנת 1752 נקט ר' יחזקאל לנדא, אז רבה של ימפול, עיירה קטנה אך חשובה בפלך וולין, ניסיון נועז להביא את המחלוקת לסיומה. לנדא כתב מכתב ארוך, איגרת שלומים, ושלח אותו לבעלי הריב וגם לגדולי הרבנים אשר באירופה. במכתבו ציווה על הפסקה מידית של מעשי המחלוקת, והכריז שעל כל הרבנים ליתן את הכבוד המתאים גם לר' יהונתן אייבשיץ וגם לר' יעקב עמדין. בעיקר ניקה ר' יחזקאל לנדא את אייבשיץ מהאשמותיו של עמדין, בתארו את ר' יהונתן אייבשיץ כאחד מגדולי הרבנים של הדור. ר' יחזקאל לנדא פסק, שמכאן ואילך כל מי שיוציא דיבה על ר' יהונתן אייבשיץ יוחרם.

מאידך גיסא הודה ר' יחזקאל לנדא, שאילו יצאו הקמיעות מתחת ידו של סתם בן אדם, ולא מר' יהונתן אייבשיץ, היה דן אותו סתם בן אדם כשבתאי. הוא הציע את האפשרות שאולי הוא (ר' יחזקאל לנדא) לא קרא אותן נכון או שסולפו מאז שיצאו מתחת ידו של אייבשיץ ועד שהגיעו לידו של עמדין. בכל מקרה, הוא קבע שהקמיעות יוחזרו לר' יהונתן אייבשיץ, ולא ייעשה בהם שימוש. כמו כן אסר ר' יחזקאל לנדא על ר' יהונתן אייבשיץ לכתוב קמיעות נוספים. לא פחות מביך עבור ר' יהונתן אייבשיץ היה התנאי, שמכיוון שהרבה חיבורים, שבתאיים כביכול, הופצו בשמו, מוטל עליו לפסול אותם בפומבי ולהחרים את מחברם.

ר' יחזקאל לנדא דאג לנקות גם את ר' יעקב עמדין, ופסק גם לגביו שכל המוציא דיבה עליו יוחרם. יתר על כן, כדי לבלום את הריב כליל אסר לנדא על כל הצדדים להדפיס מאמרים, קונטרסים או פשוטילים נוספים הקשורים למחלוקת. עד כאן תמצית איגרת שלומים. כמובן, יותר ממה שסיכמנו נמצא באיגרת, ועל הקורא המעוניין לקרוא אותה בשלמותה.

שלושה מבני קהילת מיץ מובלטים באיגרתו של ר' יחזקאל לנדא, והם: ר' משה מאי, הידוע כמייסד בית דפוס חשוב (של ספרים רבניים) במיץ;² ר' נחמיה ריישר, חבר בית הדין של מיץ,

1 כמבוא כללי למחלוקת עמדין-אייבשיץ ראו צ' גראץ, דברי ימי ישראל, תרגם בתוספת הערות ש"פ ראבינאוויץ, ווארשה 1899, חלק ח, עמ' 455-528, 614-636. ראו גם M. Grunwald, "Der Hamburger Amulettenstreit", *Hamburgs deutsche Juden bis zur Auslösung der Dreigemeinden 1811*, Hamburg 1904, pp. 89-124. ביבליוגרפיה מעורכנת נמצאת אצל ג' שלום, מחקרי שבתאות, ההדיר 'ליבס, תל אביב 1991, עמ' 653-733 ובפרט 679-680, ואצל ש' אטינגר (ערך 'ברנאי), "הפולמוס עמדין-אייבשיץ לאורה של ההיסטוריוגרפיה היהודית", קבלה 9 (2003), עמ' 329-392. עוד ראו ג' שלום, מפתחות לכתבי הפולמוס עמדין-אייבשיץ, ירושלים תשס"ו.

2 ראו ח"ד פריעדבערג, תולדות הדפוס העברי בערים שבאירופה, אנטוורפן תרצ"ז, עמ' 86-90.

ששימש גם כרב הראשי של לותרנינגן;³ ור' שמואל הילמן, שמילא את מקומו של ר' יהונתן אייבשיץ כרבה של מיץ.⁴ הרב נחמיה ריישר, מי שהיה תומכו הנלהב של ר' יהונתן אייבשיץ כשמונה לרב ואב בית דין של מיץ, נהפך לבסוף למתנגדו ואויבו, והצטרף יחד עם ר' משה מאי לכת מתנגדי ר' יהונתן אייבשיץ במשך המחלוקת.⁵ באפריל 1751 הטיל ר' חיים ב"ר אברהם פרנס, רבה של לובלין, ותלמידו לשעבר של ר' יהונתן אייבשיץ בפראג, חרם על עמדין, מאי וריישר.⁶ חרם זה היה אחד ממשחי הפתיחה של המחלוקת, ונחשב אצל אנשי ר' יעקב עמדין כמעליב במיוחד. הם טענו שאין לשום רב סמכות להחרים יהודי הדר מחוץ לקהילתו או לאזור סמכותו, מבלי להתייעץ תחילה עם רבה של הקהילה שבה דר אותו יהודי. זאת ועוד, בעיני אנשי ר' יעקב עמדין רבה של לובלין לא הגיע לקרסולי האנשים (ובמיוחד ר' יעקב עמדין) שעליהם הטיל את חרמו. ר' יחזקאל לנדא הן בנושאים אלו, והכריע לטובת צדו של ר' יעקב עמדין.⁷ למעשה הציע לנדא לאייבשיץ יציאה מכובדת מהמחלוקת. רבני אשכנז איימו על ר' יהונתן אייבשיץ בדין תורה, ואם לא נכון יהיה להתגונן בפני בית הדין, יבטלו את סמכותו הרבנית ויחרמו אותו. אייבשיץ עמד אז בפני בררה איומה שכפו עליו רבני אשכנז – או להופיע בבית הדין או להיות מוחרם; וכאילו מן השמים הופיעה איגרתו של ר' יחזקאל לנדא להציל אותו. ואכן פשרתו של ר' יחזקאל לנדא מצאה חן בעיני ר' יהונתן אייבשיץ ובעיני הרבה מן המתונים שהתערבו במחלוקת, אולם היא טורפדה על ידי עמדין. הוא שלל את הפשרה מכול וכול, ודרש לא פחות מכניעתו הטוטלית של אייבשיץ. להתעקשותו האישית של ר' יעקב עמדין כלפי ר' יהונתן אייבשיץ לא מצאנו עוד דוגמה אלא במקום אחד בלבד, דהיינו התעקשותו של ר' יעקב עמדין כלפי ר' יחזקאל לנדא. אין פלא שר' יעקב עמדין האשים, בהיסוסים ואולי מן השפה ולחוץ, גם את ר' יחזקאל לנדא כמאמין בשבתי צבי. וזה דווקא מן הגינויים העדינים שהוא מייחד עליו.⁸

שתי שאלות ראויות להישאל בנוגע לאיגרתו של ר' יחזקאל לנדא. ראשית, מה הניע את

- 3 ראו כתב הרבנות שלו כרב הראשי של לותרנינגן אצל ש' שוורצפוקס, "שלוש תעודות מחיי הקהילות באלזאס-לורן (לותרנינגן)", מיכאל 4 (1976), עמ' 9-12. ביוגרפיה של ריישר עדיין מחכה לגואלה. מידע חשוב עליו טמון בכתבי הפולמוס של ר' יעקב עמדין.
- 4 על הילמן ראו *Encyclopaedia Judaica*, Jerusalem 1971, vol. 8, p. 269, והביבליוגרפיה המובאת שם.
- 5 ראו כתב השטנה של ריישר נגד ר' יהונתן אייבשיץ בספר שפת אמת ולשון זהורית, אמשטרדם תק"ב, עמ' 38-42. הספר נדפס בלי שם מחבר, ויש שמייחסים אותו לר' יעקב עמדין. לפי מידע חדש שנתגלה כמעט ברור שמחברו-עורכו של הספר היה ר' נחמיה ריישר, ולא ר' יעקב עמדין. ראו Sh. Z. Leiman & S. Schwarzfuchs, "New Evidence on the Emden-Eibeschutz Controversy: The Amulets From Metz", *REJ* 165, 1-2 (2006), p. 234 n. 17
- 6 החרם נדפס אצל ר' יוסף פרעגיר, סדר נזיקין, כתב יד ספריית בודלי, נויבאואר 2229, עמ' 199b-200a. ראו A. Neubauer, *Catalogue of the Hebrew Manuscripts in the Bodleian Library and in the College Libraries of Oxford*, Oxford 1886, vol. 1, col. 769. הוא רושם בטעות "ספר" נזיקין, והטעות במקומה עומדת אצל R. May (ed.), *Catalogue of the Hebrew Manuscripts in the Bodleian Library*, Oxford 1994, col. 418. אלטונה תקט"ו, עמ' 20a-b, בהשמטת שמותיהם של המחורמים. השוו הקדמתו של ר' יהונתן אייבשיץ ללוחות עדות, ששם הוא מסביר למה השמיט את שמותיהם.
- 7 אגרת שלומים, עמ' 6 שו' 30-עמ' 7 שו' 8 (=טיטה, עמ' 17).
- 8 ראו למשל ר' יעקב עמדין, פתח עינים, אלטונה תקט"ו, עמוד 13a. והשוו ר' יעקב עמדין, ספר התאבקות, אלטונה 1769, עמ' 147b-148b.

לנדא, אז רב כמעט בלתי נודע בן 38 שנה, להתערב בריב? שנית, למרות איזוניה של האיגרת, שוודאי היה נחוץ להשתדלותו לפשר בין הצדדים, מה באמת סבר הכותב בעניין המחלוקת? האם הוא צידד בר' יהונתן אייבשיץ או בר' יעקב עמדין? שאלות אלה נידונו במאמרנו על חלקו של ר' יחזקאל לנדא במחלוקת עמדין-אייבשיץ.⁹

ב. מקורות לשחזור הנוסח של אגרת שלומים

איגרת שלומים של ר' יחזקאל לנדא היא בוודאי בין החיבורים הרבניים החשובים של המאה השמונה-עשרה. חשיבותה לא רק בהקשר ההיסטורי, אלא גם הדתי והמוסרי. מפליא הדבר, שעד כה לא הוצאה האיגרת לאור בשלמותה.¹⁰ המקור, אכן, אינו קיים. מה שנמצא בידינו הוא חלק מהאיגרת, שנדפס בקול-קורא בשנת 1753; העתק בכתב יד משנת תקי"ד (1754) שהועתק מעותק מקורי של האיגרת; ארבעה קטעים גדולים שנדפסו על ידי ר' יהונתן אייבשיץ בשנת תקט"ו (1755); ועותק שלם ומטושטש של האיגרת שנדפס על ידי ר' יעקב עמדין בשנת תקט"ז (1756). נוסחתו של עמדין שלמה, אולם היא מסרסת את המקור (בדרך כלל על ידי שינויים מגמתיים, כגון משחקי מילים ודברי בוז שהוסיף עמדין מדעתו) עד לבלי הכר.¹¹ השוואה מדויקת של כל המקורות מאפשרת לנו לשקם את הטקסט, ולקבל נוסחה כמעט מדויקת של המקור האבוד. מטרתנו כאן היא להציג נוסחה אקלקטית, מבוססת על המקורות שפורטו לעיל. כיוון שכל המקורות נכתבו בתוך ארבע שנים מהופעת המקור, יש להניח שניתן לשחזר את הנוסחה המקורית בביטחון רב.

בחרנו כנוסחת יסוד את העותק בכתב יד משנת 1754 שנשתמר בספר גחלי אש לר' יוסף פרעגיר (כתב יד ספריית בודלי, נויבאוואר 2189, ח"ב, fols. 123a–138a), שיסומן מעתה באות ג.¹² הנוסחה המטושטשת של ר' יעקב עמדין, פתח עינים, אלטונה תקט"ז, תסומן מעתה

9 ראו Sh. Z. Leiman, "When a Rabbi is Accused of Heresy: R. Ezekiel Landau's Attitude Toward R. Jonathan Eibeschutz in the Emden-Eibeschutz Controversy", in J. Neusner et al. (eds.), *From Ancient Israel to Modern Judaism: Essays in Honor of Marvin Fox*, Atlanta idem, "When a Rabbi is Accused of Heresy: The Stance והשוו 1989, vol. 3, pp. 179–194 of Rabbi Jacob Joshua Falk in the Emden-Eibeschutz Controversy", in D. Frank & M.

Goldish (eds.), *Rabbinic Culture and its Critics*, Detroit 2008, pp. 435–456

10 בגלל היעדרה ברפס של האיגרת בשלמותה טעו חוקרים רבים, בסמכם על הקטעים שהספיקו לברוק, בהערכת עמדתו של ר' יחזקאל לנדא לגבי עמדין ואייבשיץ. עיינו במאמרנו על ר' יחזקאל לנדא המוזכר בהערה הקודמת, הערות 10, 11, 21. רבים נפלו בפח בסמכם על א"ל גלמן, הנודע ביהודה ומשנתו, ירושלים 1970, עמ' 166–169. שם, תחת הכותרת "האיגרת המקורית של הנודע ביהודה בפולמוס הקמיעות", הדפיס את הנוסח המקוטע והמגמתי של ר' יהונתן אייבשיץ מתוך ספר לוחת עדות. גם דוד כהנא, שביקש להדפיס את הנוסח המקורי, לא זכה להדפיס אלא נוסח מקוטע ששאב לרוב מכתביו של ר' יעקב עמדין. ראו תולדות המקובלים השבתאים והחסידים, תל אביב 1926, חלק ב, עמ' 44–47.

11 למשל, "הישועה הגדולה" (עמ' 2 שו' 5 = טיוטה, עמ' 9) נדפס בספר פתח עינים כ"הרשעה הגדולה". וכן, כשלנדא מתאר את אייבשיץ כאיש שגרם לתורה שלא תשתכח כ"עתניאל" (עמ' 2 שו' 7 = טיוטה, עמ' 9), כתב ר' יעקב עמדין בפתח עינים כ"עז נואל". סילופים אלו קלים לתיקון; אבל לפעמים יש סילופים או שינויים אצל עמדין שקשה לקבוע בהם, מה באמת היה הנוסח המקורי בטקסט שלו.

12 ראו קטלוג נויבאוואר (לעיל הערה 6), חלק א, עמ' 755. והשוו קטלוג מאי (לעיל שם), עמ' 408. ספר גחלי אש של פרעגיר נכתב לא יאוחר משנת 1754; עיינו בקולופון לספר גחלי אש, חלק ב, עמ' 214b.

באות פ; היא המקור לרוב התיקונים והשינויים לכתב ידו של פרעגיר. כשמופיע באפרט רק שינוי אחד ללא זיהוי, מקורו פ. כשמופיעים שני שינויים או יותר, מזוהה מקורו של כל אחד ואחד.¹³ שינויים הלקוחים מלוחות עדות של ר' יהונתן אייבשיץ (אלטונה תקט"ו) מזוהים במנגנון באות ל. שינויים הלקוחים מהקול הקורא שכותרתו אספקלריא המאירה (אלטונה תקי"ג) מזוהים במנגנון באות א. אותיות או מילים עבריות בנוסחה העיקרית הנדפסת כאן, המסוגרות בסוגריים מרובעים, חסרות בנוסחת היסוד (ג), ובאות בעיקר מנוסחאות אחרות. כאשר מופיעה האות ג במנגנון, סימן הוא שנטשתי את נוסחת היסוד לטובת נוסחה ממקום אחר (או לטובת קריאה מתוקנת שאינה נמצאת בשום מקור). האות ח (=חסר) במנגנון מסמנת, שהמילה או קבוצת המילים שמיימינה חסר(ות) במקור המסומן.

בעקבות שחזור נוסחתו של ר' יחזקאל לנדא ניתן לברר את דיוקם או את סילופם ומגמתיותם של גיבורי הפרשה בהציגם את איגרתו של ר' יחזקאל לנדא בדפוס. כמו שכתבנו למעלה, שניהם הדפיסו נוסחאות של (או ציטוטים מ-) איגרתו של ר' יחזקאל לנדא. ומכאן אולי נוכל לדון על שאר המכתבים הפרטיים שקיבלו והדפיסו, ושאין בידינו היום דרך לבדוק את מקורם הראשון.

[1]

ג. אגרת שלומים

1. בעזה"ת
2. פה ק"ק יאמפלא, בירח זיו התקיב"ל
3. מצדיקי רבים ככוכבים לעולם ועד, והמשכילים יזהירו, יסלו המסילה ויסקלו מאבן, ובשערים
4. יעברו, יקרא להם עם הקודש, הנה ישעם יבוא ואתו שכרם, הם זרע בירך ה', כל רואיהם יכירם,
5. גבורי כח עושי דברו, ועליהם יזרח אורו, כבוד הלבנון עליהם יבוא, מקום קדשם יפארו, הלא
6. המה בעלי מדע, בעלי חכמה, מאירים כחמה, אילים המנגחים צפונה וימה, רועי צאן קדשים,
7. כלם אנשים, חכמי חרשים, רכב ישראל ופרשים, הגבירים הנגידים, מאירים כלפידים ערבים
8. וידידים, הראשים הקצינים, חורים וסגנים, שפתותיהם שושנים, פרנסי הדור המפורסמים, שרי
9. הפרתמים, ישרים ותמימים גדולי התיירים, ראשי מנהיגי קהל עדת ישורון, הפרנסים אשר בארץ
10. אשכנז וצרפת, והאלנד ומערהיץ, וביחוד לשבע קהלות גדולות, בכל טוב מבינות ומעולות המה
11. ק"ק פרנקפורט דמיין, וק"ק אלטונא המבורג וואנזיבעק, וק"ק מיץ, וק"ק ניקלשפורג, וק"ק
12. אמשטרדם יצ"ו, ואם לא ידעתי סדרן אין מוקדם ומאוחר, וכולם שווים לטובה, ועל גביהם
13. עטרות ראשיהם, מוריהם ומאוריהם נבונהים וחכמיהם, הלא המה היושבים כסאות למשפט,
14. בנויות ברמה, ראשיהם מגיעות השמימה, מורי ומאורי פאריי והדריי, הרבנים המופלגים
15. בתורה ובחסידות, להם עשר ידות בכל ה[מ]עלות ומדות, מצוקי ארץ ויסודות, המאורות

13 שינויים בלתי משמעותיים של כתיב (כגון מלא וחסר) לא נרשמו באפרט. כל המקורות הוסיפו סימני פיסוק, כגון סעיפים ופסיקים, כל אחד הישר בעיניו עשה, ולא ראי זה כראי זה. ולפעמים ברור שלא שמו את הפסיק במקומו הנכון, ואי אפשר לקבוע אילו סעיפים ופסיקים היו בנוסח המקורי. בעניינים אלו סמכנו לרוב על ג, אבל גם אנו עשינו כטוב בעינינו, ובמיוחד במקומות שקשה היה לסמוך על המקורות.

16. הגדולים, יגברו חיילים, גאוני הדור, גודרי גדר, עומדי בפרץ, תורתם מאיר לארץ, יודעים ק"ן
17. טעמים לטהר השרץ, החכמים השלמים, תמימי דעים, אבירי הרועים, גדולי ישראל, ראשי גולת
18. אריאל, כעת יאמר להם מה פעל אל, עמודי הימין, כבועז ויכין, המה אבות ישראל, הרבנים
19. אבות ב"ד ור"מ ומו"צ בק"ק הנ"ל, כל איש על דגלו חונה, ממנו יתר ממנו פנה, יזכו לראות פני
20. השכינה, שלש פעמים בשנה.
21. טרם יצמח שיח, וארשת שפתי יביע, כפי פרושות השמים לאל המושיע, יתמיד שלומתם
22. והצלחתם, ועל כל דרכיהם אור יופיע, ה' צבאות ישים דברו בפייהם ובצל ידו יכסה עליהם ליסד
23. ארץ ושמים לנטוע, תורה מאתם תצא ומשפטם לאור עמים יריגע, כל כלי יוצר עליהם לא יצלח,
24. וכל לשון תקום אתם למשפט אותם לא תרשיע, ברכות הורים עד תאות גבעות עולם תהיין כל
25. אלה לראשם ולקדקדם יגיע, יאמר גואלם ה' רחמתי אתכם בחסד לעולם, ורגע קטן לא יעזבם
26. עד יקבצם עם נדחי ישראל וצאן יציע, אכלו טוב ותתענגו בדרשן נפשכם, ואלי שמעו שמוע.
27. ידבר נא עבדכם דבר באזניכם ואל יחר אפכם בעבדכם על אשר לריב ולמצה במרום קולו
28. ישמיע, ואם אני איש רש ונקלה מי אנוכי גברא דלא ידע, ענותנותיכם תרביני וקבלו האמת והוא
29. יכריע, ומתחלה אבקש מטו מכל אחד ואחד, ואכף כאגמון ראשי ושק ואפר אציע, על לא טובה
30. השמועה אשר שמענו, מי זאת עולה כתמרות עשן ואש התבערה בוערת במדינתכם ואין משקיע,
31. נעשית כל ארץ אשכנז כמדורת אש, האבות מבערים אש והבנים מלקטים עצים להגדיל
32. המדורה, וכל אחד כגבורי מלחמה יצריח אף יריע, הצרי אין בגלעד אם רופא אין שם, ומדוע לא
33. עלתה ארוכת בת עמי להניח מעט ולהמציא מרגיע, והיא בנשיאי ישראל ועיני העדה נעשתה,
34. ומה יעשו דלת העם, כנסת ישראל צעקה ואין מושיע, או לנו שעלתה בימינו כך דור יתום ודור
35. עני אשר כמעט אבדה חכמת חכמיו, ובינת נבוניו נסתרה, התורה מונחת בקרן זוית אין דורש
36. ואין מבקש חומותיה להבקיע, לולי ה' צבאות הותיר לנו שריד מעט, חכמי גדולי הדור,
37. היושבים ראשונה במדינתכם שנים ושלשה גרגרים בראש הזית, העומדים על ימין ושמאל
38. הגולה, ויריקו הזהב הטוב המאירים באור תורתם, עד שהאירה תבל מחכמתם, והיה כל הרעב
39. והצמא לדבר ה' נפשו ישביע, הן הם החזירו העטרה ליושנה, להרבות ישיבות, ומשפע חכמתם
40. להשפיע.

[2]

1. ואם עתה על גדוליהם תעבור הרינה במחנה, לאמור הרב אינו דומה למלאך ה' צבאות, ולא
2. יבקשו תורה מפיהו, ומחדר תורתו בחורי ישראל להכריע, הלא בזה גורמים לתורה שתשתכח
3. מישראל, והישיבות אשר תוכו לרגליו, יהיו כאילים לא מצאו מרעה, על זה מלאתי לחלה ורתת
4. וזיע, תורה תורה חגרי שק, התפלשי באפר, איה שוקל ואיה מגדלים סופר, עתה נלכד כמו מין
5. וכופר, אותו לחייב ולהרשיע, חלילה חלילה היונתן יומאס אשר עשה הישועה הגדולה הזאת
6. בישראל, ברם זכור אותו האיש לטוב, שגרם לתורה שלא תשתכח מישראל, ומהדרא ליה
7. בפלפולו כעתניאל, ובמלחמתה של תורה חרבו שלופה ולטושה, ומבהיק אורו כזוהר הריקע.
8. ואם רק בארזים נפלה השלהבת, מלכים מדיינים זה עם זה, החרשתי, כי אמרתי ראויים הם לקנאות
9. קנאת ה' צבאות ולמוד אותו שבת בכך, מעשה אבותיהם בידיהם, עצת זדים להפריע, אבל אזוכי
10. הקיר מה הם עושים, כי כעם ככהן, שמעתי דבת רבים, שתו בשמים פיהם להוציא דבה בגנותו
11. של מהר"ר יונתן, אנשי בני בליעל בני בלי שם, כולם בעלי מומין, חרום ושרוע, אנשים אשר
12. מאס הגאון נר"ו את אבותם, לעשות עם כלבי צאנו, עתה עליו קמו בשופרות להתקיע, ראיתי

13. מעולם גולייירים מתגרים וגבורים מנצחים, וכאן נהפך הגלגל, להיות גבורים מתגרים וגולייירים
14. קטנים מנצחים, שומו שמים על זאת, להיות נועזים שרים, וימשלו תעלולים כל משריץ ומתליע.
- 15.
16. והאמת אגיד, כי הגאון מוהר"ר יהונתן אחרי מחילת כבודו, מתחלה עשה שלא כדת, בשפכו
17. חימה עזה על הרב המובהק קנאי בן קנאי המאוה"ג המפורסם מוהר"ר יעקב בן המנוח הגאון
18. המפורסם אב התורה ועמוד האמונה, המנוח כבוד חכם צבי זלה"ה, להכריז עליו כרוז חרם
19. ונידוי, יגוריהו בחרמו לא ידעתי על מה, ואם על דבר המחלוקת אשר החזיק הרב ר' יעקב עמדין
20. נר"ו עמו, ואפשר רצה לנדונו תחלה, לכו אנסו כי היה לו מקום נגדו על דבר הקמיע.
21. ואם הרב ר' יונתן ידע בנפשו כי האמת אתו, ושמץ דבר לא ימצא בו, הרב ר' יעקב לא נביא
22. הוא, והאדם יראה לעינים, ובשביל זה שרצה לקנא קנאת ה' צבאות, אין שורת הדין נתן לנדונו
23. לרב מובהק כזה, ובפרט לנדונו לת"ח בפרהסיא הנראה או הנשמע, ודי אם לפי דעתו של הרב ר'
24. יונתן שנתחייב הרב שכנגדו נידוי, אם היה שולח אליו הכבוד ושבק אותו בכיתו להצניע, וכמו
25. שהורנו חז"ל שאין מגדין לת"ח בפרהסיא לעולם, אא"כ חטא כירבעם, שהחטיא את הרבים,
26. להדיחם לעגלי זהב, ולא ידעתי שום זמן ושום מקום שהחטיא הרב ר' יעקב שום אדם בעולם,
27. מעודו ועד עתה, שוקד על התורה ועל העבודה, ואשרי ילדותו שלא בישה את זקנותו, ומנעוריו
28. לא יצא עליו שם רע, מעשיו להריע.
29. ואם אמור יאמר הגאון מוהר"ר יונתן שבודאי החטיא הגאון מו"ה יעקב את הרבים בזה שגרם
30. להכניס טינא בלבנות בני אדם להרהר שמץ פסול על הגאון מו"ה יהונתן, ואחרי שהוא הרביץ
31. תורה בישראל מנעוריו, והעמיד תלמידים ותלמידי תלמידים הרבה, עד שכמעט רוב לומדי
32. התורה שבדור הזה המה תלמידי, ולרב מובהק יחשב לכולם, והמהרהר אחרי רבו כאילו
33. מהרהר אחרי השכינה, והשוה הכתוב מורא ת"ח למוראו של המקום, והרי זה חטא הרבים, מעין
34. חטאת ירבעם ועון כולם בו הפגיע.
35. אומר אני כן הדבר אם הרב ר' יעקב היה מכוון לזה, אבל כיוון שהוא לא כיוון להחטיא רק
36. להסיר המכשלה אשר לפי דעתו היה סבור שנכשל הרב ר' יונתן ונפל ברברכתא, ובלשרשי
37. הדת, אשר בכל זה דעתי הקלושה נוטה, שהחרם הזה הוא שלא כדת והרב ר' יונתן לא יפה
38. כיוון, שדן השוגג כפושע.

[3]

1. ואם הגאון ר' יונתן אין להאשימו בדבר כי אין אדם נתפס על צערו, ויקץ כישן, וכגבור מתרונן
2. ויך צריו אחר להסיע, אבל הני בני בלי שם אשר כל דבריהם לא יעשו רושם, והמה מבחוץ ולא
3. נקראו בתגר הזה, מה איכפת להו, והם אינם כדאי בדבר הזה להכריע, ולא עוד שאלא הוסיפו
4. סרה לבזות כבוד התורה וחכמים גדולים, כאשר ראיתי העתק מאגרת בת מחלת לב, אשר כתבו
5. קצת אנשים ממדינת מערהין לק"ק אמשטרדם, יעיקו וידברו ברעה להמרות כבודו של כבוד הרב
6. הגאון המפורסם ראש הגולה המאוה"ג המובהק אשר לבו כלב הארי, כ"ש כמוהר"ר ארי' ליב
7. נר"ו, אב"ד ור"מ דק"ק אמשטרדם, בהגאון המפורסם מוהר"ר שאול בהגאון המפורסם רבן של
8. כל ישראל מוהר"ר העשיל בהגאון המפורסם המובהק מוהר"ר יעקב זצלה"ה, ומשם ולמעלה
9. גאוני הדור, כולם משכילים בכל מדע, והאנשים האלה לא שמו לבם לכבוד תורתו של הגאון
10. הנ"ל, ולקדושת יחוסי, אין זה אלא חלי ולב רוע, ואם יש בו קצת אנשי חיל, הידמו בנפשם
11. להדמות לגאון ישראל, כחברותא נמי איכא, וערכם נגרע, והגאון הנ"ל מהמונם לא ירא

12. ומקולם לא יחת, וכבוד הזקן במקומו, אלא שהם לא נהגו סלסול בעצמם, ואיגלי בהתייהו
13. ונראה כנגע, מ"מ שיש תוך החתומים ההם קצת חתומים אשר אם תשאל לשמם, מה שמו ומה
14. שם בנו כי תדע.
15. לזאת ייחם לבכי, לקרירת דעתו של ישעי' הנביא, שנתקררה דעתו בקללת ירהבו הנער בזקן
16. והנקלה בנכבד, ועתה רבתה המכה, ולקיננו בכפליים, כי ירהבו נערים נקלים בזקן נכבד, וכאלו
17. העולם הפקר, המלך אין כך אם יועצך אבד, ולמה תריעו ריע, הלא יש להם במדינת מערהין רב
18. ומורה, הוא הרב הגאון המפורסם נשיא ישראל הנאמן, פאר הזמן, כבוד התורה והדרה, מוהר"ר
19. יששכר בעריש אב"ד ור"מ דק"ק ניקלשבורג והמדינה, וא"כ איפה גברה החוצפא להורות
20. במקום רבם, ומלתא לא מסתייע. והנה אם עלה שועל מקטני תלמידי הגאון אב"ד דק"ק
21. אמשטרדם, ופרץ בם ביצתם לקעקע.
22. והנה ידעתי כי מליצתי אל חקי תשוב, ויאמרו קשוט עצמך, כי גם לך אינו מן הראוי להכניס
23. עצמך וראשך בין ההרים הרמים, כי יהמו גלי הים להרגיע
24. אמת כן הדבר, אפס כי לא באתי חלילה להתווכח עם שום אדם, וביחוד עם גדולי הדור, חלילה
25. לי על ראשי עם קודש מלהפסיע, ולא באתי לא לטמא ולא לרחק, כי אם לקרב לעשות שלום
26. בעולם, ובזה הותרה הרצועה לכל, כקטן כגדול, כדל כשוע, והנה הרביתי לדבר כי לא אוכל
27. להתאפק, מלאתי מילים, הציקתני רוח בטני, וכאובות חדשים יבקיע.
28. אחוה דעי אף אני בשורש הדבר מה משפט הקמיעות, ומשפט הכותבן והנושא המשתמש בהם,
29. לא אומר קבלון דעתי, רק שקלו הדבר במאזני השכל, שמעו חכמים דברי, ולבכם תשיתו
30. לדעתי אשר פה אודיע, אימת אדם לא תבעתני ואכפם עלי לא יכבד, שרשי האמונה אחזיק,
31. וממנה לא אזוע, לא אשא פני גבר, אם כגובה ארזים גבהו וראשו לעב יגיע, רק מה שהיה
32. באפשר לרדן לכך זכות, אהבתי צדק ושנאתי מלהרשיע.

[4]

1. הנה גוף הקמיעות אשר נשתלחו למדינתנו מק"ק המבורג ומק"ק מיץ, על פי פשוטה הנראה
2. לעינים אחר העיון קצת, אי לאו חזקת כשרותו של הגאון מוהר"ר יונתן, וחכם עדיף מנביא,
3. מוחזק שאני, הייתי גוזר ואומר כי הכותבן נלכד ברשת צבי מודח, צבי שבור שחיק טמיא, ונפשו
4. יקלענה בתוך כף הקלע.
5. אמנם כל זה לחששא בעלמא, להצריך בדיקה אחר הכותב, אבל להחזיק בודאי ובבירור [ל]מיץ,
6. מי יכול לרדן דברים שבלב, ומה גם שאין הכותב חתום עליהן, ואם נתקבל עדות בבי דינא רבה
7. דק"ק מיץ, על זה אני דן, וכי מקבלים עדות שלא בפני בעל דין, ובפרט במה שממש לדיני נפשות
8. נוגע, ומה גם בטרם באון הקמיעות ליד הב"ד, כמה ידי ממשמש בהו, מי יודע ואפשר נזדייפו,
9. ושינו טעמם לפגם, הכי יאמרו העדים לא זוו הקמיעות מידינו מיום קחתם עד היום הזה, זה מן
10. הנמנע, וכל זה אם היה הכותב אדם סתם, שלא ידענו מהותו ומהות מעשהו, ועתה שהכותבן הוא
11. מוחזק בחכמה ואב בתורה הגאון המפורסם לשבח מוהר"ר יונתן, חייבים אנחנו למשכונני נפשיין
12. אדרב, ולא נמזוג רישא אבי סדיא עד דנהפך בזכותו להכריע. מזקנים נתבונן ומחכמינו נלמד,
13. ספר קהלת דנו לזכות לפי שתחילתו וסופו יראת שמים, והגאון הזה ג"כ תחלתו וסופו יראת
14. שמים, גודל עמלו בתורה, מנעוריו ועד עתה לא פסקה ישיבה [ממנו], זכה וזיכה את הרבים
15. ובודאי אין חטא בא על ידו, וצדקתו וענוותנותו ומעשיו הטובים מפורסמים, ורבים השיב מעון
16. בתוכחתו, מי בדור להוכיח כמותו יודע, כאשר ספרו לי אנשי אמת כי ברוח פיו ימאס רשע דרכו,

17. חלילה וחלילה שיהיו התלמידים בג"ע והרב בגהינם, ח"ו להעלות על הלב להרהר אחריו כלל,
18. ולמה תריבו[הו] כולכם להציג כלימתו ולהציע, והנה ספר יחזקאל היו דבריו סותרים דברי
19. תורה, הכי בשביל זה ח"ו הרהרו חכמי ישראל אחרי הנביא ח"ו, אבל נתנו לב לדורשן.
20. והקמיעות הללו [ה]אמת אגיד ולא אכחד, שעם כל השבח של הגאון יגעתו לדורשן ולפותרן
21. באופן אחר, שלא יהיו נוטים להבלי השוטים הללו, ולא מצאתי, ועם כל זה אין אני דורש אגרות
22. של דופי, הואיל ואין הדבר מפורש, ואולי לא ידעתי לפותרן, או דלית להו פתר, וא"א דאזורך
23. יוכיח, שפירש"י שקאי על כתב קמיע, אמנם זה ודאי משפט הקמיעות שלא עדיפי מספר
24. יחזקאל, להבדיל בין קודש וכו', שקודם שידעו לדורשו בקשו לגונזו, ואף שהיו בטוחים בכל
25. הדברים שבו, שיצאו מפי נביא מוחזק, והם דברי אלקים חיים, רק למען לא יכשלו העם בפשוטן
26. של הדברים בקשו לגונזו, כן הקמיעות הללו טעונים גניזה, והגני הדיוט קופץ בראש, אם יסכימו
27. עמי שנים ושלשה רבנים מפורסמים מרבני אשכנז, אנא ממטינא שיבא בהדייהו, והגני גוזר
28. בחרם יב"ן על כל הנושא קמיעות הללו, איש או אשה, מיום ישמעו דברי אלה, שישירו
29. הקמיעות מעליהם וימסרום ליד הב"ד, ואמור ואמרת להזהיר גדולים על הקטנים, אפילו תינוק
30. ותינוקת הנושאים קמיעות הללו, החרם חל על האב או האם, או על מי שהקטן חופף בצלו,
31. להסיר הקמיעות מהם ולמסרם ליד הב"ד שבעיר, והב"ד שיגיעו הקמיעות לידם, חלילה להם
32. לפותחם ולקרותם כלל, רק יגנזום ויקברו[ם] בכלי חרס, והדבר ישתקע.
33. ואי לדידי ציית, כל ב"ד וב"ד שיגיעו הקמיעות לידם, יהדרם למרא קמא, הוא הגאון מוהר"ר
34. יונתן בעצמו, וישלחם לידו, יגנזו בעצמו במקום מוצנע, ועכ"פ מהיום והלאה, שום אדם לא
35. ישתמש בקמיעות הללו, וכל העובר על דברינו אלה, מיום שמעו והלאה, פורץ גדר ישכנו נחש
36. חויא דרבנן דלית ליה אסותא, לפקי מקרירי, ולעיילי בחמימי, והמקיים גזרתינו ודברינו אלה,
37. יהיה לו רפואה ותעלה, ושמידה מעולה, לא תאונה אליו רעה ולא יקרב נגע.

[5]

1. ידעתי גם ידעתי שיחר מאוד בעיני הגאון מוהר"ר יונתן על משפטי זה, ומה אעשה ולפני חנף לא
2. יבוא, האמת אהוב מן הכל, ורטבא ליה עבידנא ליה, להסיר המכשול מקרב העם, כי אף שאפשר
3. שהקמיעות טהורים, ואין בהם נפתל ועקש, עם כל זה לכלל ישראל הם למוקש, ונתן בזה יד
4. לפושעים מאמיני ש"ץ, ואת הפושעים הוא נמנה, כי יאמרו רב לנו, מצאנו תנא דמסייע ומשאתו
5. יעצו להדיח רבים, כאשר בעו"ה מאוד פשתה המספחת, בזאת המדינה, בהרבה מחוזי פאקטיוע
6. ופאדלייע, פרקו עול התורה, והפכו דברי אלקים חיים, לאמור עולם הפוך ראינו, וכל המצות
7. עשה נתהפכו ללא תעשה, וכל הלאווין וחייבי כריתות למצות עשה יחשבו, וכל העריות דומים
8. להם למישור, והמה בוכים למשפחותם, להתיר להם עריות בפרהסיא, כל אחד מהם לתאוה יבקש
9. נפרד, בכל תושיה יתגלע, אוי לאזנים שכך שומעות, שהם עושים כוונים להעציב מלכות שמים,
10. ואומרים המבלעדי אנשינו וגדולינו אנחנו עושים כוונים, וכל אשר ידברו להם בשם ה' אינם
11. שומעים, כי אומרים פלוני החכם טיהר לנו את השרץ וטימא את הצפרדע, והוא גבור חיל
12. בתורה, והנה על זרועו קמיע, הנה תולים עצמם באילן גדול, אתה אלוקים תורידם לכאר שחת,
13. ולשאול תחתית, ה' יריב ריבם, ואת נפשם יקבע.
15. והן כל אלה היום הזה, בהיות הגאון נר"ו בחיים עמנו, ושקדם נראה לעינים, כי הגאון נר"ו
16. מכחישם, והיה במלואות ימי הגאון למאה ועשרים שנה, בשכב הגאון עם אבותיו, הלא] ישארו
17. הקמיעות הללו לאבן נגף ולצור מכשול לבתי ישראל, ויתרבה המינות ואין מכלים, כי הקמיעות

18. הללון ישארו להם לכסות עינים, ואת כל ונוכחת, לאמור כבר הורה זקן, והתירו פרושים את
19. הדבר, ויהפכו הקערה על פיה, לאמר מעתה יחדלו היטיב וילמדו הרע, על כן במקום שיש חלול
20. השם כזה אין חולקין כבוד לרב כמוהו, ובודאי לא עדיף הגאון נר"ו ממשה רבינו ע"ה, שעשה
21. נחש נחושת לשעבד לב בני ישראל כלפי מעלה, וחזקיהו מלך יהודה כיתתו, והודו לו חכמי
22. ישראלת כי זנו אחריו בני ישראל, ואם משה רבינו עשהו על פי הדיבור, והיה זכר לנס, ק"ו
23. לקמיעות הקלות הללו, שגם עתה כבר הם לקוץ מאכוב ולסילון ממאיר לבית ישראל, כפי מה
24. שיש לטעות על פי הנראה, ומצאו המינים מקום שפקרו, ואין תשובתם בצידם, וקול ענות
25. שמעתי, נעויתי משמוע.
26. הן כל אלה משפטי ודיני על הקמיעות, ושיוכרוז החרם הזה בכל בתי כנסיות, בכל מקומות
27. שנתפשטו שם הקמיעות, אמנם שיוכרוז בפירוש שטעם גניזתם, שלא יטעו העם בפירושם
28. לדורשם לגנאי, מה שלא עלה על לב הכותב, ורחף הוא מפשע.
29. אמנם משפט הגאון הנ"ל אמינא לכו, לא תתלו ביה בוקי סריקי, וצריכין אנחנו לחוש הרבה
30. לכבודו, שכבודו הוא כבוד התורה, וכבוד השמים, וחלילה לנו מלהרהר עליו שום דבר של דופי
31. ופגם, ומכ"ש לתת שמץ מינות בהגאון הנ"ל, או להחריב בית מדרשו חלילה, להיות בר מונע,
32. קדוש יאמר לו, וכבודו במקומו כמאז ומקדם, ותורה יבקשו מפיהו, ואין לך חיך מתוק מחכו
33. ממתקים, לא יחטין ואל השערה קולע.
34. ומאת השלשה קהלות קדושות, ק"ק אה"ו אשר בקרבם קדוש, כבוד הגאון הנ"ל, אני שואל
35. מבקש ומתחנן, כי לא אוכל לבוא בגזירה, חוץ למקומי, ואף חוץ למדינה, אמנם מי שחושש
36. בעצמו לגזירתי, אני אומר תוקף גזירתי בגזירת עירין, ובמאמר קדישין, יזהרו באזהרת שש
37. מאות, בכבודו של הרב הגאון המפורסם הנ"ל, אב"ד ור"מ דקהלתם, וחלילה לדבר עליו סרה,
38. או להחזיק מחלוקת עמו, מוקש אדם קודש ילע, ובפרט מי שילשין על הגאון בערכאות, הרי
39. הוא מוחרם ומגודה בעוה"ז ובעוה"ב, ואף שאין רצוני לגזור חוץ למקומי, וגם אינני כדאי, מ"מ

[6]

1. זו אין צריך לפנים, למחות בעוברי עבירה אינני צריך לבוא בגזירתי, כי אם בגזירת התורה, וכל
2. המבזה ת"ח כמותו, ובפרט באתרי' דרב, בודאי שחייב נידוי, והמפסידו בערכאות של גוים, דינו
3. חרוץ לשמטי' לקועין'.
4. וכמו כן לאידך גיסא, מי שיוציא מפיו דבר מגונה, על כבוד הרב הגאון מוהר"ר יעקב עמדין נר"ו,
5. לקרותו מקולל או מנוודה, או מין או אפיקורס, כאשר ראיתי קצת בכתבי הדיוטים, הנה אם הם
6. פחות הערך ממני, אני גוזר עליהם גזירת נידוי וחרם, ורבצה בם כל האלה הכתובה בספר תורת
7. משה, אם יוסיפו עוד להטיל דופי ופגם ומום בקדשים, לבזות את הגאון מוהר"ר יעקב הנ"ל,
8. ומאן דעקציה, לעקציה עקרבא, ומחו ליה בסילוא דדמא דלא מבע.
9. ומאת הגדולים ממני אני מבקש, שיתנו מקום לרברי הקטן כמוני, ואשרי הדור שהגדול לקטן
10. נשמע.
11. ומאת השבע קהלות קדושות, אשר יחדתנים בפתחי דברי אלה, יען כי הם כבר נכנסו בתגר
12. הזה, מהם אני שואל ומבקש בככי, יעשו דרך בקשה מכל אחד הצדדים, ויבצעו תמימים, ויעשו
13. שלום, ויתנו כח לכל אחד ואחד, להציל עצמו, כל יהיה נרדף מזולתו, אבל לא יתנו כח לשום
14. אחד ואחד להתגבר על שכנגדו, ואף כל הקהלה לאב"ד שלהם לא יגיבירו כח, לרדוף איש ריבו,
15. רק יחזיקו במעוזו, להשאיר הוא בכבודו, אבל להתכבד בקלון חבירו, לא תצייתו לו, אפילו

16. אמרה בן נון יהושע.
17. ואני יודע ובטוח, כי תחלת כל קנאה היתה קנאת ה' צבאות, להעביר הקמיעות מעל פני האדמה,
18. ובזאת לא זזה ידי מידם, תיתי מהי תיתי, [אף] אם אין הטעם שוה, אבל לאח"כ מחמת
19. המחלוקת גברה השנאה, גם בכבוד הגאון לפגוע, ולהיות הגאון מוהר"ר יונתן נכון לצלע,
20. ובזה לא אוכל להתאפק לראות הקודש כבלע, ועוד שתתגבר המחלוקת, והשלהבת תעלה
21. מאילי, כי גם הגאון הנ"ל לא נופל הוא מהם, וידיו רב לו להושיע, ואם תמשוך ליתן בחכה,
22. ובחבל לשונו תשקיע, לא יבריחנו בן קשת, לקש נהפכו לו אבני קלע.
23. על כן טוב יותר הדרך שכתבתי, ותשובו מדרוף אחריו, ותשובו ממחלוקת הסלע, ועל כל פנים
24. בזאת אני יוצא חוץ לגדרי, להיות מורה ובא במקום שיש גדולים ממני, והנני בא בגזרת חרם
25. ושמטא על כל המדפיסים שבעולם בכל המדינות, שנתפשט שם דברי ריבות הללו, לא ישמעו
26. בקול שום אדם בזה, וחלילה להם להעלות על מזבח דפוס מיום שמעם דברי אלה, שום דבר
27. מתגר הזה, פיגול הוא להם לא ירצה, ולא יאבה ה' סלוח להם, אם יתנו כתף סוררת, ולא ישמעו
28. בקול רב ומורה, כי שנאה מקלקלת השורה, ושב ואל תעשה עדיף, ושונה ברבר מפריד אלוף,
29. ואהבה תכסה פשע.
30. ועל דבר שני פרנסי הדור מעיר ואם בישראל ק"ק מיץ, ה"ה הקציץ ר' משה והרבני מוהר"ר
31. נחמי' שהוציאו עליהם קול חרם, לא ידעתי מי החרימם, ועל מה נתחייבו נידוי, כי גוף הדבר לא
32. שמעתי מה חטאם ומה פשעם לחייבם נידוי, ואם עשו איזה דבר להמרות כבודו של הגאון
33. מוהר"ר יונתן, אשר לא יאומן כי יסופר, כי הגאון היה מרא דאתרא דידהו, ואם כבר איננו שם,
34. כבודו שם, ומקום שיפול העץ שם יהו פירותיו, ואור תורתו, אשר הרכיץ שם נשאר באור זרוע.
35. ואם עשו האנשים האלה נגד כבודו, בודאי לא יפה עשו, וצורבא מדרבנן הקב"ה ביקרי' תבע,
36. אמנם להכריז עליהם כרוז חרם, בשום מקום חוץ לעירם, הן בפולין והן באשכנז, אין כאן זכרון
37. תרועה עליהם להריע, דודאי מה שעשו נגד כבוד הגאון, לא ימלט משתי בחינות, אם ע"פ עצת

[7]

1. וציווי הרב הגאון החריף המפורסם מוהר"ר שמואל הילמן אב"ד ור"מ דקהלתם עשו מה שעשו,
2. או שהי' במחשך מעשיהם בהסתר, בלי ידיעת מרא דאתרא דידהו, ובשום אחת משתי בחינות
3. הנ"ל, אין להענישם חוץ לעירם, דאם עפ"י עצת הגאון הרב עשו, א"כ כתורה והלכה עשו, ואין
4. לך אלא שופט שבימך, ומכ"ש שהשופט שבימיהם, הוא אביר שבהאבירים, ורוח אלקים בקרבו,
5. וחכמתו כמעייין הנובע, ואם בלי ידיעת הרב עשו, א"כ בודאי שנתחייבו עונש כפול, אבל הא יתיב
6. מר אב"ד ור"מ דקהלתם, ולפניו יבוא דבר משפטם, והרב כתורה יעשה, ויענישם לפי מעשיהם,
7. אבל קהלות אחרות אין להכניס ראשם בתגר הזה, לענוש אנשים זרים חוץ לקהלה, ובתוכם אל
8. יתערב זר, רע ירוע, ובכבוד ה' לא מחיתם וכו'.
9. ואין אני מרגיש ברבר הזה שום קנאה לשם שמים, רק לאיזה פניה וקנאת איש מרעהו, איש בכבוד
10. חברו מתכבד ומתהלל, ושם שמים מתחלל, ומה ויהיה בסוף המחלוקת הזה, כבר הדבר בין
11. הגוים ידוע, ובעו"ה אומרים, הנה ככל הגוים בית יהודא, וכאלו שרשי הדת ויסודי האמונה,
12. נחלקו בו חכמי ישראל, אשר בזה נפלינו מכל העמים, אשר על פני האדמה, ועתה כסתה פנינו
13. כלימה, וראא בעני עמי, והנה לשמצה בקמיהם הוא פרוע.
14. ואני תמה על המדינות השלימות ההם, ועל רבניהם הגאונים, ובפרט על הרב הגאון עטרת
15. ראשינו, אשר נשאר עדין לצבי תפארת מרבנן קשישאי, מופלג בחכמה ובזקנה כבוד מוהר"ר

16. יושע, שהגאון הזה במחלוקת הזה כשר להכריע, ואינו קרוב לשום אחד מהצדדים, והוא
17. ממוצע, מדוע לא ישים נפשו בכפו, לכבות האש הגדולה הזאת, המחלוקת אשר בוער כאש,
18. אתמה מאוד ואשתומם, כי אין מפגיע.
19. אשר על כן את הדבר הזה תעשו, ויכולתם עמוד, וגם כל העם הזה על מקומו יבוא בשלום,
20. לעשות כפי עצתי הנגזרת מלמעלה, לגזון בגזירת חרם לגנוז כל הקמיעות שיצאו מתחת ידי
21. הגאון עד הנה, ולגזור בגזירת עירין על הגאון מוהר"ר יונתן בל יוסיף עוד כל ימי עולם לתת
22. קמיע לשום אדם בעולם ואותו להשביע, ומה יהי' עוד יותר על הגאון לעשות לנקות עצמו, כבר
23. כתב גם למדינה זו, ובקש מכל המקומות להחרים בשמו, כל הרשעים המאמינים בש"ץ ימ"ש,
24. למחות אבן הטועים וזדים להכניע, ומה יוסף עוד הגאון הזה להרים מכשול, ת"ל מעולם לא
25. יצא שום דבר תקלה מתחת יד הגאון הנ"ל, לא בהוראה ולא בשום דבר, ומעולם לא שמענו
26. שהכשיל שום אדם או שנכשל בעצמו [ח"ו בשום איסור דאורייתא או דרבנן, ואפילו מה שישנו
27. במשנת חסידים ופרקין] דחסידי קיים ולימד אמרינן, וכל אויביו יודו בזה ולא יוכלו להכחיש
28. החוש הנראה והנשמע, ומעתה עליכם הקהלות המפורסמות הדבר מוטל, וממכם יראו וילמדו
29. כל שארי קהלות הקדושות, לגזור ולהכריז, קול גביני כרוז, איש או אשה לא יסיפו עוד לדבר
30. נבלה על הגאונים, וכל מי שיוציא לעז וידבר בנגות הגאון מוהר"ר יונתן, או מי שידבר סרה על
31. הגאון מוהר"ר יעקב עמדון, יחרם הוא וכל רכושו, והוא יבדל מכלל הגולה, גולת הזהב,
32. ותשבר כדו על המבוע.
33. ועל כבוד הגאונים מוהר"ר יונתן והגאון מוהר"ר יעקב עמדון, ראוי להקים עליהם רועים
34. ונסיכי אדם, לגזור עליהם בגזירת התורה, הם בעצמם יתירו נידויים זה לזה, ויאמרו הותר הנדר,
35. ולקרב המרוחקים בזרוע.
36. והאנשים ממדינת מעהרין, אשר כתבו פלסתר על הרב הגאון ארי דבי עילאי אב"ד ק"ק
37. אמשטרדם, עליהם הדבר חובה, להרבות עליו רעים, ולפייסו במה דיתפייס, ואם ימאנו בזה, אזי
38. על כבוד הרב הגאון המפורסם אב"ד דק"ק נ"ש ומדינת מעהרין הדבר מוטל, שיקנא קנאת ה'

[8]

1. צבאות בזה, ויעיר ויריע, להכרית כל מריע, ובזה יהיה קץ וסוף למחלוקת הזה, ולא יגברו עוד
2. המים הזדונים, ומעיינות התהום לא יוסיפו עוד להבקיע.
3. והנה ידעתי נאמנה, שימצא במכתבי הזה, דברים קשים כגידים לכל אחד ואחד משני הצדדים,
4. וכל אחד יאמר דין הניין לי ודין לא הניין לי, ואפשר תבער אש הקנאה, ובקרוא שלש דלתות
5. וארבע, בתער הסופר יקרע, ויאמר מי זה בא לשפוט שפוט, זרעא דלא חרפא ולא אפלא ולא
6. מצלח, לא חכמה ולא זקנה ולא גדולה וכבוד יש כאן, ומה הי' לו כי בא לגזור בארץ לא לו, כאלו
7. יצא לו שם בכל המדינות, ונודע ככלכל ודרדע, ואנחנו אותו לא נדע, ואלינו לא נתוודע.
8. הנה עוד יותר ויותר מזה אני יודע נגעי עצמי, ומכיר בחסרוני, אבל חי הכותב, כי לא באתי
9. לאהבת ושנאת אדם, וכל הדברים אשר נאמרו ונשנו כאן, שקלתי בפלס ומאזנים להצדיק ולדון
10. לזכות, וזאת הורנו חז"ל הוי דן את כל האדם לכף זכות, רק מה שהיה נחוץ להרים מכשול מקרב
11. העם, ולחזק עמודי הדת על תלה, בזה לא חלקתי כבוד, ולא הייתי נמנע.
12. ונא בלי היזו דברי עליכם למשא, דברי החותם בברוך כורע, לישרי לב שמחה, ולצדיקים אור
13. זרוע, תשכו בטח ושאנן ותכונן עיר על תלה, ומקומכם אל תניחו, עד יראו כל אפסי ארץ את
14. ישועת אלקינו חשוף ה' את זרוע, הכ"ד זעירא מן חבריא, לשרת לחכמי ישראל מצפה כעבר

15. נרצע, השש ושמה לשמוע חכמתם ומשתעשע, ומלהיות נכוה בגחלתם נרתת ונרתע, ולככות אש
16. מחלוקתם לשאוב מים לא המניע, אף כנפשו במחנה להבקייע, המצפה לקיים בהם את והב
17. בסופה, וכאחים ורעים להתרועע, וברחימא עזיזא אפותיא בספסירא, לא יקצר המצע מהשתרע,
18. הק' יחזקאל סג"ל לנרא חו' פה בעיר קטנה יאמפלי, אוהל עראי תקוע.
19. מכתבי זה הכנותי, ונשתהה בידי, ובין כך ובין כך בהיותי תוך קהל ועדה קדושה, הבאים יחד
20. תוך נחותי יומא דשוקא ביריד יורמא דק"ק בראד יצ"ו, שם הגיע לידי הפסק מארבע חרשים,
21. נבוני לחשים, גאונים רבני אשכנז, על דבר הקמיעות הללו, בפסק המיוסד בחרוזים, קול קורא
22. במדבר וגו', ואחריהם החזיקו חכמי ראשי ק"ק וויניציאה, והנה אם הפסק הזה היה למראה עיני
23. קודם שכתבתי, הייתי כמחריש בכמה דברים שכתבתי בכאן, כי אם היות שבכללות הפסק
24. היטיבו אשר דברו, להחרים בסתם כותב קמיעות הללו, כי אחרי שהעתיקו בפסק ההוא
25. כמה וכמה קמיעות, ועוד כמה אשר נמצאו לאין מספר, וכולם מכוונים לכונה אחת בלתי טהור
26. הוא, ולא מקרה הוא בלי פתר.
27. עם כל זה בפרטות הפסק ההוא יש לי לדון לפניהם בקרקע, בכמה ענינים, ומה גם שמדי חשש
28. זיוף לא יצאו וכפי שהארכתי מעל"ד, אך שאם עדיין לא נכתב, הייתי בשב ואל תעשה, כי מי
29. אנכי להכניס ראשי בין הרים גדולים, אך הואיל וכבר טרחת וכתבתי, אמרתי יהי מה אריצה
30. הדברים לפני כל גדולי ארץ אשכנז, ואדברה נגד מלכים המדיינים [זה] עם זה, מאן מלכי רבנן,
31. אולי ימצאו הרברים חן בעיני שני הצדדים, ואזכה להשקיט הריב ולעשות שלום בארץ, ובאלה
32. חפצתי.
33. ועל כל פנים זאת אני גוזר ואומר, שכל מי שבא להתחזק במכתבי הזה, ולקבל ממנו עזר, יקיים
34. כל הכתוב בו, אבל לקיים מקצת ולבטל מקצת, נגד האיש הזה, בטלו כל אמרותי.
35. ומידי דברי בזה, באתי לעורר לב כל גדולי ארץ, על דברי ספרי קוסמים וספרי מינות שנמצאו

[9]

1. במדינתינו, שעל הכלל כולו יצאו, לכפור בעיקר לא לקצץ בנטיעות, כי עם לעקור ולשרש שורש
2. אמונת ישראל, והנה כבר כתבתי להגאון מוהר"ר יונתן עבור כתבים הללו, והזכרתים ברמז, כי
3. עדיין לא עיינתי בהם, והשיבני הגאון הנ"ל נכונה, להחרים בשמו כל התולים בו בכתבים, או
4. בשארי דברים שמסתעף ממנו, האמונה רעה של מאמיני ש"ץ.
5. ואז פקחתי עיני וראיתי, והנה יש בהם דברים רעים מרים כלענה, תאמינו לי שבכל אמונת הגוים
6. אשר שמעתי מאז נפרדו הגוים, לא שמעתי כפירה כזו, ואזכיר הכתבים בסימניהם ובשמותיהם.
7. קונטרס ראשון התחלתו ואבוא היום אל העיון, שם יצא יועץ בליעל, חושב על ה' רעה וכופר
8. בהשגחת אין סוף, בכפירה גרועה מכפירת אריסטו וחביריו, ש[נה]ם כפרו בו לדוממותו, שפקרו
9. שאין כבודו להשיגח בתחוננים, אבל המחבר הקונטרס הזה כופר בהשגחתו באומרו שתשש
10. כחו, כפירה זו לא פקרו אפילו האומות הקדמונים מעולם, אוי לעינים שכך רואות ולאזנים שכך
11. שומעות ושותקות.
12. הקונטרס השני פירושי שיר השירים, שר בשירים בלב רע, ופה דובר נבלה, וינבל צור ישועתו.
13. הקונטרס השלישי פירושי מגלת אסתר, כתב פלסתר.
14. וקונטרס הרביעי כוונת תקיעת שופר, דבר ה' בזה ומצותו הפר, וכל דת היהודים כפר, הפך
15. הקערה על פיה, ולפומיה עפר.
16. על כן עוררו והתעוררו, כי כבר נתפשטו הכתבים כמעט ברוב מחוזי פאדאליע, ומחזיקים אותם

17. לכתבי קדש, עוררו נא להחרים בשם, כל קונטרסים בשמו, ולהחרים המחבר הראשון שהמציא
18. דברים הללו, וכל המחזיקים ומעתיקים להתלמד בהם.
19. ועל הגאון מוהר"ר יונתן הדבר מוטל ביותר, בחיוב להסיר ממנו עקשות פה טפשים הרשעים
20. מאמיני הש"ץ שבמדינתינו, שתולים עצמם בו, כי ממנו יצאו הדברים כבושים, על כן זאת יעשה
21. להרפיש חרם חמור בדפוס לארר ולקלל את המחבר הקונטרסים הנ"ל, ואת הלומד במ מחזיקם,
22. ונשלוח ספרים בכל גבולי ישראל בכל המדינות, והכל בדפוס, ולפרוט כל הקונטרסים בשמותם
23. ובסימניהם, ובזה ינוקה האיש מעון, וכל בית ישראל נקיים, ושלוש תניינא.
24. יחזקאל הנ"ל.

חילופי גרסאות

עמ' [1]

- 7 רכב] רכבי. ופרשים] +המה. הגבירים] הגבורים. הנגידים] ח'. 8 שרין] ח'. 13 נבניהם] הבונים.
- 14 פאריין] ח'. 19 ממנו] ממנה. ממנו] ח'. 25 לעולם] עולם. 27 ולמזה] ומצה.
- 28 ידע] ידיע. ענותותיכם] ענוותכם. 31 אש (השניה)] ח'. 32 כגבורין] כגבור. 33 מרגיע] מרגוע.
- 34 ואין] +לה. 36 הדור] +גדולי ישראל. 39 להרבות] +חכמה ולהרבות.

עמ' [2]:

- 2 שתשתכח] שתשכח. 4 ואיה מגדלים] איה מגדל. 8 רק] ח'. 9 עצת בוגדים] להפריע] ח'.
- 10 דבה] +ולספר. 11 אנשי בני בליעל] ח'. אנשים] ח'. 12 לעשות] לשית. עליו קמו] קמו עליו.
- להתקיע] להתריע. 21 בס] בו. 24 להצניע] להנציע. 27 ועל העבודה] ח'. ילדותו] יולדתו. 32 שברור הזה] ח'.

עמ' [3]:

- 2 הנין הנרה. 3 מה] מאי. להו] להם. 4 גדולים] וגדולים. העתק] ח'. 6 המפורסם ראש הגולה]
- ח'. המובהק] ח'. 11 כחברותא] וחברותא. 13 מ"מ – תדע] ח'. 15 ייחס] יחס. 18 הרב הגאון
- המפורסם נשיא ישראל הנאמן פאר הזמן כבוד התורה והדרה] ח'. ובמקומו: כו'. 20 רבם] רב
- מסתייע] אסתייע. 23 עמצין] ח'. 24 חלילה] ח'. 25 ולא באתי] ל והנה לא באתי. 26 כקטן] ל
- הקטן. כגדול] ל ח'. 27 יבקיע] ל יבקע. 28 בשורש] בשרשי. והנושא] פג והנושאן. 29 ולבכם] ג
- ולבכם 30 ואכפם] ג ואכפה. 31 וממנה]
- פ ומנה; ג ומינה. 32 מלהרשיע] ג להרשיע.

עמ' [4]:

- 1 פשוטה] פ פשוט; ל פשוטן. 2 אחר העיון קצת] ל ח'. כשרותו] ל כשרות. הגאון]
- ל + המופל' המפורס'. 5 להחזיק] ל להחזיקו. למיין] ג המיין; פ כמין; ל ח'. 6 יכול]
- יכול. חתום] ל חותם. 8 באו] ל בואו. ידין] ידא. ממשמש] ממשמשי. 9 ושינו] ל ושינוי. 10
- מעשהו] ל מעשיו. 11 לשבח] ל + בכל קצוי ארץ. יונתן] ל + נר"ו. 12 נלמד] תלמוד. 14 גודל]
- ל וכל. בתורה] ל ח'. עתה] פ הנה; ל + בתורה.
- ממנו] ג ח'; פ מביתו. 15 על ידו] ג לידו. 16 בדור] +הזה. דרכו] ל ח'.
- 17 כלל] ל + וכלל בשום פנים ח"ו. 20 הגאון] ל + המופל' המפורס'
- 23 זה ודאי] ודאי זה. 24 וכו'] פ כו'; ל ח'. 27 רבנים] ל גאונים. 32 ויקברום]

ל או יקברום. ישתקע ג ישקיע. 33 הגאון ל + המופל' המפורסם לשבח.
34 יונתן ל + נר"ו. 35 נחש ל נח"ש. 37 רפואה ל + שלימי'.

עמ' [5]:

1 ולפני מלפני 2 שאפשר ל שאם. 3 ועקש ל + רק קודש קדשים המה. הם ל המה +
בעינם. בזה ח'. 5 פאקטייע פ פאקטייע; ל פאקטייע. 6 ופאדלייע ל ופיאדלייע.
7 נתהפכו ג נהפכו. ללא תעשה ח'. וחיבי ל לחיבי. 9 להעציב ל ולהעציב. מלכות פ
למלכות; ל מלכי. שמים ל ח". 12 זרועו ל זרוע. קמיע ל מבקמיע.
13 ריבם ל ריבו 15 הגאון ל + המופל'. בחיים עמנו ח'. 16 שנה יום.
18-16 ישרו – הללו ג ח'. 18 ישרו ג ישרו. 19 היטיב פ היטב; ל הטוב. 20 כזה ח'.
הגאון ל + המפורסם. נר"ו ל הנ"ל. רבינו ע"ה ח'.
22 רבינו + ע"ה. והיה ל ח'. 23 הקלות ל ח'. 25 משמוע ל משמיע. 26 מקומות הקמיעות.
27 בפירושם ל בפירושים. 29 הנ"ל ח'. אמינא ל אמונת. הרבה ח'. 30 כבוד התורה וכבוד
שמים ח'. שום ח'. 31 בהגאון ל . בהרב הגאון + המפורסם. מונע ל + רק. 33 יחטיא גל
יחטא. 34 קדושות ק"ק אה"ו
ח'. כבוד ל ח'. הגאון ל + המפורסם לשבח. 36 לגזירתי אני אומר ח'. 37 הגאון ל + המופלא.
המפורסם ל + בכל קצוי ארץ מוהר"י. לדבר מלדבר. סרה ל + או להרהר אחריו. 38 או
להחזיק ומלהחזיק. ובפרט ל + כמה גדול כח העון אשר.

עמ' [6]:

2 כמותו ח'. 4 לאידך גיסא ח'. 5 הדיוטים הדיוטות. 7 יעקב + נר"ו.
12 יעשו שיעשו. 15 לון להו. 18 מידם מתוך ידם. 20 שתתגבר ג שיתגבר.
23 ותשובו מרדוף אחריו ח'. 25 שנתפשו ל שנתפשו. 37 עליהם ח'.

עמ' [7]:

3-1 שעשו – והלכה עשו ח'. 4 בקרבן ח'. 10 יהיה יהא. 21 ולגזור ל גם לגזור.
29 שארי קהלות שאר הקהלות. 30 הגאונים ל הגאון + המפורסם מוהר"י נר"ו. הגאון ל +
המופל'. 30-31 או מי שידבר סרה על הגאון מוהר"ר יעקב עמדין ל ח'.
31 יעקב עמדין יעקב אב"ד מעמדין. 33 יעקב עמדין יעקב אב"ד מעמדין.

עמ' [8]:

5 הסופר ל השכיר. יקרע ג יגרע; פ יקרא. דלא חרפא ל ח'. 10 לזכות ל לכף זכות. 12 ונא
אנא. למשא ל לטורח ולמשא. כורע וכורע. 14 זעירא
ל + ולא. 15 חמתם תשועתם 18 חו' ח'. יאמפלי' ח'. תקוע פל התקיע. 19 יחד ח'. 20 יורמא
יוריא. 21 קורא אומר.

עמ' [9]:

2-5 והנה – וראיתי א ח'. 5 הגוים א עכר"ם. 6 הגוים א העכר"ם.
7 ראשון אחד. העיון העין. 8 וחביריו הוא. 12 בלב על לב.
14 הרביעי ח'. 16 פאדאליע פ פאדלייע; א פדאליע. 21 הלומד במ ומחזיקם
פ הלומד ומחזיקם; א הלומדים ומחזיקים במ. 23 תנינא א תנינא.